

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ЯК ЗАБЕЗПЕЧУЮЧА УМОВА ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Л.В. Тарасович, к.е.н., ст. викладач
Житомирський національний агроєкологічний університет

Стрімкий розвиток органічного землеробства у світі став поштовхом до вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції для вітчизняних аграрних товаровиробників. Інтеграція України у міжнародне співтовариство, у т. ч. набуття членства у СОТ, посилює необхідність виробництва такої продукції, що, в свою чергу, визначає стратегічні вектори розвитку АПК у контексті вираженої економічної та екологічної політики щодо функціонування аграрного сектора економіки.

Водночас слід відзначити, що наразі в Україні орієнтація на екологічно чисту продукцію пов'язана із певними ризиками, які полягають, передусім, у несприйнятті такої продукції окремими категоріями споживачів за представленими на ринку цінами (має місце ціновий бар'єр). Проблема загострюється з огляду на те, що в нашій державі поняття «екологічно чиста продукція» не розкрито достатньою мірою (певні підходи існують, але чітко визначених немає). Ключовим стримуючим фактором ідентифікації сутнісного аспекту цього поняття вбачається необхідність дотримання того, що на всіх етапах технологічного ланцюга (виробництво, транспортування, переробка, зберігання, дистрибуція) продукція, що надходить до кінцевого споживача, не повинна змінювати свої властивості та максимально донести природні якості продукції. Поряд із терміном «екологічно чиста продукція» в Україні вживається термін «екологічно безпечна продукція», тобто це продукція з мінімізацією ризиків навколишньому природному середовищу [1]. Екологічна безпека знаходиться у комплементарному зв'язку із виробництвом екологічно чистої продукції, проте не забезпечує повною мірою якісних характеристик продукції, як це часто намагаються підкреслити недобросовісні виробники продукції.

Перехід України до органічного ведення землеробства, створення та поступове розширення екологічно чистих районів з виробництва сільськогосподарської продукції, активне застосування відповідних альтернативних технологій значно збільшить її можливості у цьому напрямі. Як відзначає І. Шувар: «екологічно чиста продукція – це не та продукція, що пройшла лабораторний аналіз і у ній не виявлено ГДК заборонених речовин, а продукція, яка технологічно вирощена на органічній основі без застосування будь-яких синтетичних добрив, хімічних препаратів, отрутохімікатів і відповідає міжнародним стандартам якості» [6]. Такими стандартами є, передусім, ДСТУ ISO 9000, ДСТУ ISO 14000, HACCP, ISO/IEC 27001 тощо.

Слід відмітити, що однією з конкурентних переваг України на міжнародному ринку є найвища у світі забезпеченість родючими ґрунтами (понад 30 % світового запасу чорнозему), однак рівень їх біологічних якостей наразі є досить низьким. Фахівці Інституту ґрунтознавства та агрохімії ім. Соколовського і, передусім, В. Медведєв, стверджують, що: «...ми занадто захопилися вивченням ґрунту лише як джерела отримання сільськогосподарської продукції і, нажаль, зовсім забули про його екологічні та біологічні якості» [4, с. 8]. Вітчизняний аграрний сектор має потужний потенціал, який за відповідних умов у 2015 році спроможний забезпечити виробництво 80 млн т зерна, понад 15 млн т олійних культур, 4 млн т м'яса тощо. Україна не лише спроможна забезпечити продовольчу безпеку держави, але й зробити її одним з найважливіших гравців на світовому аграрному ринку, ситуація на якому продовж останніх років стрімко змінюється і є сприятливою для розвитку вітчизняного аграрного сектора [3].

Використання сільськогосподарськими товаровиробниками виключно органічних добрив (цей момент є проблемним з огляду на занепад галузі тваринництва) та екологічно безпечних новітніх препаратів має стати пріоритетним напрямом розвитку аграрного сектора економіки. Даний аспект набуває особливого значення в умовах Житомирського регіону, що обумовлено наявністю власного виробництва органічних добрив промислового походження. ТОВ «Нооекосфера ХХІ – Україна» є єдиним в Україні виробником органічного добрива нового покоління «Агровіт-Кор», яке апробовано науково-дослідними установами України, Росії та інших країн СНД. Основу добрива складають мікроскопічні структури – центри ґрунтоутворення, які відсутні у відомих до цього у світовій практиці добривах. Висока активність таких центрів у ґрунтового середовищі

триває кілька років, мобілізуючи потенційну родючість бідних гумусом ґрунтів. За даними українських спеціалістів, протягом 1881-1991 рр. вміст гумусу в ґрунтах України зменшився майже на третину (з 4,2 % до 3,2 %). Нині він становить 3,1 %. Як відомо, його зниження на 1 % призводить до зменшення врожаю в середньому на 5 ц зернових одиниць з 1 га. Як повідомляє Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції, протягом 2000-2005 рр. вміст гумусу в ґрунтах поліської зони скоротився на 0,05 %, лісостепової – на 0,06 %, степової – на 0,03 %, в середньому в країні – на 0,05 % [5, с. 57]. Внесення добрива «Агровіт-Кор» забезпечує одержання за низькою собівартістю екологічно чистої продукції. Це добриво у 20-100 разів переважає всі органічні і в 3–5 разів мінеральні добрива. Наприклад, це добриво ефективніше гною в 80-100 разів, тобто 10 кг цього добрива рівноцінні 0,8-1,0 т гною. Дослідження науково-дослідних установ переконують, що в перший рік застосування урожайність сільськогосподарських культур підвищується на 30-70 %. При використанні цього добрива за один вегетаційний період відмічено збільшення гумусу в ґрунті на 0,1-0,3 % абсолютної величини при їх внесенні 0,51,0 т/га. За розрахунками потреба Житомирської області (при мінімальній нормі внесення даного добрива 0,5 т/га) складає близько 300 тис. т в рік. Виробничі ж потужності ТОВ «Нооекосфера ХХІ – Україна» спроможні задовольнити потребу області у повному обсязі. Крім того, Житомирська облбіолабораторія виробляє такі біологічні засоби, як біогумус, різоплан, бактероденцид, фітоверм, лепідоцид тощо. Ефективність застосування цих препаратів підтверджується науковими дослідженнями Інституту сільського господарства Полісся та Житомирського національного агроєкологічного університету. Зокрема, встановлено, що на ґрунтах, де застосовувався біогумус під зернові культури, їх урожайність підвищувалась на 20-30 % [2, с. 6].

Регулятивний інструментарій державної підтримки у напрямі органічного виробництва як стратегічного вектора зміцнення продовольчої безпеки країни має ґрунтуватися не на командно-адміністративному втручанні, а економічному стимулюванні аграріїв провадити органічне виробництво й раціонально використовувати землю як, власне, основного засобу виробництва, запровадженні інноваційних технологій, розробок і досягнень науки у сфері органічного землеробства. Організаційно-економічні аспекти формування та функціонування системи органічного землеробства в обов'язковому порядку мають відображатися в аграрній та екологічній політиці держави. Економічні принципи сталого розвитку України

повинні ґрунтуватися на зацікавленості у розвитку конкурентоспроможного аграрного виробництва, сприянні становленню системи органічного виробництва, вільному виборі партнерів по агробізнесу тощо. Стимулювання аграріїв до виробництва екологічно чистої продукції рослинництва вбачається одним із ключових економічних методів впливу держави на розвиток аграрного виробництва, що зумовило доцільність розробки організаційно-економічного механізму даного процесу (рис. 1).

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм стимулювання виробництва екологічно чистої продукції

Джерело: власні дослідження.

Розроблений механізм включає три блоки, а саме:

1) економічні важелі та стимули (сприятимуть зацікавленості сільськогосподарських товаровиробників у виробництві екологічно чистої продукції): пільгове оподаткування та кредитування виробників, підвищення закупівельної ціни на таку продукцію, пільгові ціни на послуги, у т.ч. агросервісні, та засоби виробництва, державне страхування тощо;

2) економічні санкції (матимуть місце при забрудненні довкілля та порушенні технології виробництва): зниження цін на екологічно забруднену продукцію, система штрафів, підвищення плати за землю тощо;

3) організаційно-правові (забезпечуватимуть ефективність застосування окремих елементів економічного механізму): стандарти на сільськогосподарську продукцію, контроль якості продукції, інформаційне забезпечення, екологічний моніторинг тощо. Запропонований механізм вбачається дієвим, оскільки за рахунок його імплементації в практику вітчизняного агробізнесу стане можливим забезпечення пріоритетності інтересів споживача, а не одержання сільськогосподарським товаровиробником прибутків у будь-який спосіб, в т. ч. й недотримання вимог щодо органічного виробництва.

Література

1. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні [Електронний ресурс] / В. І. Артиш // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – [Режим доступу]: <http://www.info-prensa.com/article-553.html>.

2. Біологічний захист рослин / [за ред. О. А. Деречі, Є. М. Данкевича, В. М. Венгера, В. А. Мельниченка]. – Житомир, 2007. – 16 с.

3. Зубець М. В. Економічні аспекти реформування аграрно-промислового комплексу України / М. В. Зубець, М. Д. Безуглий. – К.: Аграрна наука, 2010. – 17 с.

4. Медведєв В. В. Ґрунт і українське суспільство в 21 сторіччі / В. В. Медведєв // Агробізнес сьогодні. – 2002. – № 10. – С. 8–9.

5. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся та Західного регіону України / [ред. кол.: М. В. Зубець та ін.]. – К.: Урожай, 2004. – 559 с.

Шувар І. Біологізація землеробства – стратегічний напрям формування ринку екологічно чистої продукції [Електронний ресурс] / І. Шувар // Актуальні проблеми економіки, обліку та менеджменту. – 2012. – [Режим доступу]: http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0507.